

RAUF PARFI LIRIKASIDA YOMG'IR OBRAZI

Mahliyo Raximboyeva – Urganch davlat universiteti talabasi

Rauf Parfi – o'zbek she'riyatida o'z nomi va mavqeyiga ega iste'dodli ijodkor. Shoir o'zining poetik fikrini ifodalashda turli badiiy tasvir vositalari va timsollarga murojaat qiladi. Obrazlar o'z va ko'chma ma'nolarda qo'llanilib, badiiylilik va hayotiylikka asoslangan. Taniqli adabiyotshunos D.Quronov badiiy obraz haqida shunday yozadi: "Badiiy obraz – adabiyot va san'atning fikrlash shakli, olam va odamni badiiy idrok etish vositasi, badiiyatning umumiy kategoriyasi"¹⁹⁰. Jumladan, ijodkor osmon jismi bo'lmish oy timsolidan turli xil manzaralarni va turfa ma'nolarni shoirona tasvirlashda unumli va o'rinli foydalanadi. Quyida biz shoir ijodida yomg'ir obrazi masalasini tahlilga tortishga jazm qildik.

Yomg'ir obrazi badiiy adabiyotda an'anaviy obraz bo'lib, u ijodkorning ichki his-tuyg'ulari, davrning o'ziga xos holati va tabiiy tabiat hodisasi singari turlicha ma'nolarni anglatib keladi. Xususan, hadislarida ko'p yog'gan yomg'ir ilmga qiyoslansa, zamoniy adabiyotimizda esa orzular ro'yobi, dardlarga davo bo'luvchi malham, lirik qahramonning doimiy hamrohi, tinchlik, sokinlik, poklik va boshqa ma'nolarda keladi. Rauf Parfi lirikasida ham yomg'ir timsoli rang-barang va turli xil manzaralarda tasvirlangan:

1. Yomg'ir-bahor faslining sevimli yo'ldoshi. Ba'zan ko'klamda kun bo'yi yomg'ir yog'adi. Endigina uyg'ongan novdalar va barglar yomg'irning sharofati bilan sinishi tabiiy hol. Ijodkor ushbu holatni shoirona misralarda gavdalantirgan. Ushbu bandda Rauf Parfi yomg'irni o'z ma'nosida qo'llab, betakror tabiat tasvirini chizgan:

Yomg'ir ham tinmadi uzun kun,
Ivishgan novdalar sindilar.
Yomg'ir ham tinmadi uzun kun,
Barglari jon uzib tindilar.¹⁹¹

2. Yomg'ir-qorong'ulik bilan sirdosh obraz. U qorong'ulik tomon yog'ib, o'z hukmronligini o'tkazadi. Bog'larning ham sovuqqina shovullashi (yomg'irning shitir-shitir ovozi tufayli) lirik qahramonning ruhiyatini aks ettirgan. "Qorong'ulik" va "sovuqqina" jumalari yomg'ir obraziga ramziy ma'no yuklagan:

Yomg'ir urar qorong'ulikka,
Sovuqqina shovullar bog'lar.¹⁹²

3. Yomg'ir-ba'zan tinkalarni qurituvchi, ba'zan esa o'zidan zeriktiruvchi obraz. U butun sokin kechani alg'ov-dalg'ov, izg'irin qilishga qodir. Lirik qahramon bu safar yomg'irdan tinka-madori quriganini bayon qiladi. Oddiygina yomg'ir qattiq ona yerning bag'riga yog'ib, uning yuzini yumshoq qiladi. Kichikinagina zarra bo'lmish yomg'irning g'ayrioddiy qudratidan dalolat beradi:

Og'ir tun, qurir tinka...
Qanday izg'irin kecha.

¹⁹⁰Quronov D., Mamajonov Z., Sheraliyeva M., Adabiyotshunoslik lug'ati.-T.: Akademnashr, 2013.-B 43.

¹⁹¹ Parfi R.Sabr daraxti.-T.:G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashryoti, 1986. -B.39

¹⁹² Parfi R.Sabr daraxti.-T.:G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashryoti, 1986. -B.42

Bu yomg'ir tinar qachon?

Yerga botadi tovon,

Loy yopishar etikka.¹⁹³

4. Yoz yomg'iri-iliqlik va sokinlik ramzi. U issiq yerning bag'riga o'ziga xos namlik baxsh etadi. Shitir-shitir qo'shig'i va shirin hidi lirik qahramonga huzur bag'ishlaydi. Bu rohatlanish hissi shoirning yoz yomg'iriga bo'lgan samimiy tuyg'ularini aks ettirgan:

Yoz yomg'iri iliqdir biram,

Shitir-shitir uning qo'shig'i.

Bir shirin hid taralar yerdan

Va yurakka ketar qo'shilib...¹⁹⁴

5. Yomg'ir – shamol bilan hayrihohlik qiluvchi poetik timsol. Ushbu misralarda ham yomg'ir va shamol birgalikda o'z ma'nosida qo'llanilib, tunning yorqin tavrini yoritgan:

Tashqarida shovullar shamol,

Yomg'ir qattiq yog'ar bu kecha.¹⁹⁵

6. Yomg'ir-osmoning dardlarini arituvchi vosita. Osmoning uyi va o'ylari buzilsa, u yerga qarab og'ir yig'lay boshlaydi. Ijodkor osmonning yig'lashini yomg'irga qiyoslaydi. Bu qiyos yomg'ir timsolining badiiy qirralarini yanada kengaytirgan:

Yomg'ir yog'ib chiqdi tun bo'yi,

Tong oqardi, tinmadi yomg'ir.

Buzilgandek osmon uyi-

Yerga qarab yig'laydi og'ir.¹⁹⁶

7. Yomg'ir-insonlarning dard-u quvonchiga guvoh bo'lgan tabiat hodisasi. Ushbu bandda lirik qahramon yomg'irning shig'alab (to'xtovsiz, tez) yog'ishini ta'riflab, uning ham qayg'usiga, ham quvonchiga shohid bo'lganligini aytadi:

Yomg'ir yog'ar, shig'alab yog'ar,

Tomchilar tomchilar sochimga.

Yomg'ir yog'ar, shig'alab yog'ar,

Ham qayg'umga, ham quvonchimga.¹⁹⁷

Laylo Sharipova o'zining "Zamonaviy she'riyatda yomg'ir obrazi" maqolasida shunday yozadi: "Og'zaki she'riyatimizda kamroq qo'llangan holda yozma she'riyatimizda rang-barang poetik qirralar kasb etgan obrazlardan biri-yomg'ir. Tabiatning bu go'zal ne'mati suvning evrilish tizimida o'z o'rniga ega. Shu sababdan asrlardirki, obrazga aylanib, badiiy badiiy adabiyotni bezab keladi. Yomg'ir, jala, sel, bahor yomg'iri-abri nayson ko'rinishlariga ega bo'lgan va havo sovuqlik qilsa, do'l holatini kasb etgan hodisalar alohida-alohida poetik ma'no tashiydi"¹⁹⁸. Shu kabi Rauf Parfi ijodida ham yomg'ir faqat tabiat hodisasi emas, balki turli xil qarashlar va ma'no-mazmun ifodasi bo'lib kelgan.

¹⁹³ Parfi R. Sabr daraxti. -T.: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashryoti, 1986.-B.53

¹⁹⁴ Parfi R. Qaytish. -T.: Adabiyot va san'at nashryoti, 1981.-B.15

¹⁹⁵ Parfi R. Sabr daraxti. -T.: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashryoti, 1986.-B.54.

¹⁹⁶ Parfi R. Qaytish. -T.: Adabiyot va san'at nashryoti, 1981.-B.121.

¹⁹⁷ Parfi R. Sabr daraxti. -T.: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashryoti, 1986.-B.24.

¹⁹⁸ Sharipova L. Zamonaviy she'riyatda yomg'ir obrazi// O'zbek tili va adabiyoti. 2021, 5-son.-B. 73-75.

Rauf Parfi jo'shqin va betakror tabiat hodisasi bo'lmish yomg'irni o'z hamrohi deb bilib, o'z lirikasida mohirona tasvirlaydi. Shoirimizning tabiat farzandi ekanligi yuqoridagi misralardan dalolat beradi. Rauf Parfi ijodida yomg'ir obrazi turli xil manzaralarda gavdalanadi: yomg'ir obrazi ijodkor nuqtayi nazari bilan turlicha talqin etiladi va bu obraz har safar o'zining yangidan yangi qirralari bilan she'rning poetik ruhiyati va badiiyatini ta'minlashga xizmat qilganligi kuzatiladi.

Adabiyotlar:

1. Parfi R. Sabr daraxti. -T.: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashryoti, 1986.
2. Parfi R. Qaytish. -T.: Adabiyot va san'at nashryoti, 1981.
3. Quranov D., Mamajonov Z., Sheraliyeva M., Adabiyotshunoslik lug'ati.-T.: Akademnashr, 2013.-B 43.
4. Sharipova L. Zamonaviy she'riyatda yomg'ir obrazi// O'zbek tili va adabiyoti, 2021, 5-son, – B.73-75.